

6. Špeditér má bezpodmínečný nárok na provisi (čl. 381 a 383 obch. z.).

7. Provisi žádají dále v obchodu bursovním, pokud jde o cenné papíry, banky a bankovní závody, při pojištění pojišťovací ústavy, při nákladní smlouvě námořské provisi platiti musí adresát, konečně vymáhají provisi půjčovny.

Provozovárny živnostenské, jich změny a rozšíření.

Řád živnostenský ze dne 20. prosince 1859 řadí pod pojem změn provozováren jen ona zařízení, kteráž určena jsou k tomu, aby změnila povahu provozování nebo způsob fabrikace samé. Nový živnostenský řád ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z. řadí však k těmto změnám i rozšíření provozování a stanoví obdobně jako dotyčné ustanovení starého řádu živnostenského, že změny tohoto druhu oznámiti jest před provedením jich úřadu živnostenskému tehdy, naskytá-li se nějaký jiný případ, nežli zmíněný v § 25. cit. zákona. Taková povinnost k oznámení má proto místo, budují-li se změněnou povahou podniku, novým způsobem fabrikace a rozšířením provozování parní stroje, jiné motory nebo vodní stroje nebo jestli že by tyto změny mohly sousedstvo ohrožovati neb obtěžovati vlivy zdraví škodlivými, způsobem provozování ohrožujícím bezpečnost, zápachem nebo neobyčejným lomozem.

Při rozšíření provozovárny — ať je značné nebo ne — nemění se způsob provozování jakožto takový nebo způsob fabrikace, jakkoli se počet strojů zdvojnásobí, ztrojnásobí. Rozšíření provozování pojímá proto vždy v sobě kvantitativní zvětšení živnostenské provozovárny buďto zařízením nových motorů, strojů a přístrojů, ve spojení s vystavěním nových budov; zvětšení provozování, které není značné nebo značné rozšíření provozovárny, pro něž nevyhledávalo se vůbec schválení provozovárny ve smyslu § 25. cit. zákona, nepodléhá povinnosti oznamovací. Které zvětšení pojmuti sluší za »značné« rozšíření provozování, to posuzuje v jednotlivých případech úřad živnostenský. Avšak pojem »značné rozšíření provozování« jest velmi relativní, obměnitelný; tak bude možno pokládati po případě za značné rozšíření provozování zbudování 10 mechanických stavů (tkalcovských) při malém podniku, kdežto za stejných okolností nelze kriteria tohoto bráti na závod zřízený pro velkopřemysl. Tak se věc má i při zařizování jiných strojů. Pokud pak rozšířením provozování zvýší se i nároky co do upotřebování vody, bude vždycky nutno vymoci si schválení zvětšené provozovárny, jestliže se tím překročí míra upotřebení vody svého času úředně schválená, avšak i zde musí se překročení jeviti jakožto závažné. Nesluší za to míti, že by musil tovární podnikatel vymoci si při zřízení každého nového stroje — ať motoru nebo zařízení strojového — schválení úřadu živnostenského, nýbrž naopak dlužno pojmu »značné rozšíření provozování« dodati formy vhodnější a sice na základě těchto úvah.

Schválení nějaké provozovárny — ať předmětem jeho jest mechanické tkalcovství, přádelnictví, barvírna, tiskařství, apretura atd. — udílí se vůbec na základě plánů, které jsou tu v čas projednávání se strany úřadu živnostenského. Jest patrné, že tyto plány asi v nejdříveších případech do podrobnosti vykazují úplné zařízení závodu, poněvadž zkušenost učí, že příslušné otázky zvláště co do počtu potřebných strojů dojdou svého rozřešení teprve uvedením podniku v život, obchodními poměry atd. Objem, rozsah stavby s jedné strany, pracovní vydatnost projektovaných motorů s druhé strany

tvořiti budou základ úředního schválení a zároveň maximální hranici, za kterou nesmí postoupiti rozšíření provozování bez předchozího úředního schválení. Při tom se předpokládá, že způsob provozování jakožto takový a s tím spojené okolnosti naznačené v § 25. nového řádu živnostenského uznány byly se strany úřadu živnostenského, a že bez výsledku zůstaly stížnosti sousedů, majitelů živností, jimž přísluší právo vodní. Uvnitř těchto hranic bude moci si počínati podnikatel živnosti volně co do zařizování strojů potřebných ku provozování, co do počtu jich odvislém od jakýchkoli poměrů podnikatelských. Rovněž budou i požívací práva vodní pro nějaký živnostenský podnik určena a přidělena bez ohledu na to, že snad podnikatel živnosti pro nepatrný kapitál, pro nepříznivé mezi tím nastalé konjunktury obchodní nebude moci zužítkovati celý podnik, všechnu hnací sílu motorů. Za rozšíření provozování bude možno pojímati každé zveličení podniku zřízením nových strojů uvnitř této maximální hranice, nesmí se však hned subsumovati pod pojem »značného rozšíření provozování«. Podle toho bude tu značné rozšíření provozování, provede-li se novostavba nebo přístavba za účelem ukrytí rozmnožené potřeby strojů, nebo bude-li nutno položit nové motory ať již pro zveličení závodu uvnitř maximální hranice, ať již vůbec pro zveličení provozování, pro novou část podniku; pro první náhled svědčí zvláště ustanovení § 2 b) cit. zákona, podle něhož má úřad živnostenský zkoumati, neohrožuje-li snad již zřízení pracoven bezpečnost a zdraví zaměstnaných osob; pro druhou modalitu svědčí pak — pokud není tu obdoby s případem prvním — ta okolnost, že se zařízením nových motorů spojena jest naléhavější potřeba vody nebo zbudování nového vodního stroje (jako při turbinách), v obou případech však vymoci si sluší schválení politického úřadu zřetelem k ustanovení zákona o právu vodním. Stanovení vyloženého pojmu má nemalou důležitost co do úředního projednávání. Ustanovuje § 32. cit. zákona, že nutno oznámiti každé značné rozšíření provozování před jeho provedením úřadu živnostenskému, který má posouditi, má-li se zavésti komisionelní projednání, či sluší-li od něho upustiti. Podléhá tedy každé značné rozšíření provozování za podmínek § 25. živn. ř. schválení úřadu živnostenského, ať je projednání komisionelní nutným nebo ne. Poněvadž však nesmí se provozovárny zříditi před vymoženým schválením (§ 25. posl. věta), není pochyby o tom, že úřad živnostenský oprávněn jest při neoprávněném rozšíření provozování ve smyslu § 32. živn. z., aby vedle § 152. živn. z. zamezil užití strojů ku provozování a uzavřel novou část provozovárny. Podle ustanovení §§ 132 c) a 148 živn. z., nestaví se podáním rekursu výkon úředních opatření co do zastavení provozování. Při rozšíření provozování menšího druhu nespádajících pod ustanovení § 32. živn. z. zachováno býti musí ovšem živnostenskému úřadu na zakročení živnostenského inspektora i právo, předsevzítí opatření pro změnu v zařízeních nových strojů, pro zbudování zařízení ochranných atd., dále právo naléhati na odstranění zpozorovaných závad, ba dokonce právo naříditi eventuelní zastavení nově postavených strojů. Poněvadž však se nevyhledávalo předchozího schválení úřadu živnostenského k těmto opatřením vůli podnikatele živnosti zůstaveným, pročez nebylo tu nezákonného jednání podnikatelova, byl by již dle všeobecných norem právních, zvláště dle § 34. živn. z. oprávněn názor, že případných opatření živnostenského úřadu nelze ihned provésti, nýbrž že naopak proti tomu podané stížnosti mají účinek odkladací. Výklad tento shodující se

úplně se zákonem živnostenským vede k tomu, že šetření bude možno jak individuální svobody podnikatelů živnosti co do jich závodů, tak i veřejných zájmů a práv sousedů.

Průmysl domácí.

I. Část všeobecná.

V nejstarších dobách nucen byl jednotlivec uspokojovati veškeré potřeby své vlastní činností, která nebyla však pokládána za nějaké odvětví živnostenské, nýbrž byla to forma domácí činnosti, ve které členové rodiny robili výrobky pro dům a domácí svou potřebu a výrobky ty nezpeněžovaly se snad prodejem. Forma živnostenské činnosti, která provozována byla v domácnosti, vystupuje teprve v dobách pozdějších. Bylo to ve stol. 16., kde začal rozvíjeti se obchod, odvětví výrobní nabývala rozsahu, obchod a průmysl nabyly značnější pohyblivosti, aby potřebám obchodu i jiná zřídla nalezena byla. Odtud vyvinula se živnostenská výroba, která měla vyhověti požadavkům širších hospodářských oborů. Řemesla sama o sobě nestačila již nebo nevyhovovala zcela poměrům obchodu tím méně, ježto sepjata byla četnými obmezeními cechů a jednot i ve své provozovací činnosti. Zmocnily se tedy jednotlivých živnostenských produkcí, jmenovitě zboží textilního a drobného, zcela zvláštní podniky, domácí živnosti, jimiž zabývali se všichni členové rodiny za příčinou výdělku, nebo bylo to vedlejším zaměstnáním venkovských domácností. Průmysl domácí rozvětvoval se od těch časů všude tam, kde místní poloha a potřeba učinily z domácí činnosti živnostenské otázku existenční. Dlouho nebylo jednomyslnosti v té věci, zda usilovati sluší více o práci v domě či mimo dům. Než tu nelze vytknouti pravidla všeobecného; zde rozhodují zvláštní poměry, a to subjektivně i objektivně. Průmysl domácí sám sebou vyloučen jest více nebo méně tam, kde nezbytno jest pracovati s většími, nákladnějšími stroji a kde žádoucí jest součinnost a vzájemné protýkání četných a značnějších sil. Obmezuje se tedy domácí průmysl většinou na taková odvětví průmyslová, kde není z pravidla potřebí strojů, jako řezbářství, krajkářství, vyšívání (krumplování), košíkářství, průmysl hodinářský; prostředků, jichž při tom se užívá na pomoc, jest poskrovnu, neboť se upotřebí nanejvýš k. př. stavu (tkalcovského) atd.

II. Průmysl domácí v rakouském právu živnostenském.

Živnosti náležející v kategorii domácích vedlejších zaměstnání a provozované členy vlastní domácnosti nespádají pod ustanovení řádu živnostenského (čl. 2 lit. e) vyhl. pat. k ř. živn.). Řád živnostenský nemá ustanovení o tom, co pokládá se za vedlejší domácí zaměstnání a co za domácí živnost. Výnos min. obch. ze dne 16. září 1883 č. 26.701 snaží se podati zevrubnou definici průmyslu domácího a stanoví: »Za domácí průmysl pokládati jest všeobecně onu živnostenskou výrobní činnost, kterou provozují dle místních zvyků osoby ve svých obydlích ať již jako hlavní nebo vedlejší zaměstnání, avšak tím způsobem, že osoby tyto nezaměstnávají živnostenských výpomocných sil (pomocníků, tovaryšů, učňů), jestliže netoliko sami osobně věnují se činnosti živnostenské, nýbrž užívají součinnosti členů své domácnosti.«

Průmysl domácí rozvětvil se nyní značně v Rakousku a zastoupen est v různých odvětvích živnostenských, pročež zde promluví se toliko o nejdůležitějších živnostech téměř všeobecně uznávaných za průmysl domácí. Velmi dobře známo, že v mnohých krajinách Šumavy jsou smutné